

Programa Compartim, gestió del coneixement del Departament de Justícia

Menor reincident

Comunitat Medi obert de justícia juvenil
Novembre 2008

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, la distribució, la comunicació pública i la transformació per generar una obra derivada, sense cap restricció sempre que se'n citi el titular dels drets (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia). La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/es/legalcode.ca>.

1. Aclariments conceptuals

Tot i que la causa de l'activitat criminal dels joves és una xarxa complexa de variables personals i ambientals que interactuen, la freqüència de la reincidència és un factor fonamental en la predicció de les conductes delictives futures d'un menor delinqüent.

Ens referirem a joves multireincidents quan la freqüència en el temps i nombre d'actes delictius és alta. En els instruments de valoració del risc SAVRY i IGI (Inventari de Gestió i intervenció per a joves) es considera (i es puntua) reincidència alta si els joves han comès 3 o més delictes amb anterioritat al delicte actual. En d'altres eines avaluadores, es considera un jove molt reincident quan té 7 o més expedients judicials.

Característiques comunes d'aquesta població:

- Comissió de delictes des dels 10 anys.
- No treballen ni fan cap tipus de formació i presenten importants deficiències acadèmiques/laborals que limiten canvis i transformacions prosocials.
- Es relacionen principalment amb grups de joves delinqüents.
- Presenten un alt consum de tòxics de manera compulsiva.
- Solen realitzar activitats d'oci d'alt risc associades al consum de tòxics.
- Són joves molt vulnerables i influenciables a pressions de l'entorn.
- Són rebutjats pels pares, no se senten estimats, i aquesta percepció de rebuig ha existit des de petits, és a dir, va aparèixer molt abans de la comissió de delictes. Han viscut importants desordres afectius i normatius.
- Moltes de les famílies d'aquests joves han estat objecte d'intervenció des dels serveis socials i l'EAIA durant molts anys, abans de l'aparició de la carrera criminal (de fet, existeix un percentatge força considerable de menors que estan o han estat tutelats per l'Administració).
- Són impulsius i això els provoca reaccions agressives habituals en tots els àmbits que, a la vegada, els originen continus problemes en la família i nous rebuigs a l'escola, feina, etc.
- Tenen ressentiment social i manifesten conductes de rebel·lió.

- Segons el moment evolutiu del jove, poden adquirir actituds, valors i creences que justifiquen les seves conductes delictives.
- No han desenvolupat habilitats per a l'empatia i descriuen un *locus* de control extern.
- Els manquen habilitats cognitives necessàries per a la resolució de problemes, tot i que tenen certes habilitats socials i capacitat intel·lectual.
- Poden tenir associades patologies o trastorns psicològics.

Podem trobar normalment dos tipus de menors molt reincidentes:

1. El jove solitari, que s'uneix interessadament amb diferents menors, segons l'oportunitat, només per delinquir.
2. El jove que delinqueix sempre amb el mateix grup.

2. Apunts pràctics

Aspectes globals de la intervenció

- La majoria d'aquests joves són perillosos i el nivell de risc de cometre nous delictes violents és molt alt. La intervenció ha de ser molt intensiva tant en la freqüència de les entrevistes com en l'abordament dels continguts. Així mateix, s'ha d'actuar en tots els àmbits del menor mitjançant l'aplicació d'un gran nombre de programes.
- Alguns d'aquests joves quan inicien una mesura en medi obert, ja han estat internats alguna o diverses vegades en un centre de reforma, han incomplert altres mesures o durant molt de temps han estat il·localitzats i no s'hi ha pogut fer cap intervenció. Aquestes característiques, juntament amb la seva personalitat actuadora i fràgil, fan que la intervenció hagi de ser molt ràpida i àgil perquè sigui efectiva. L'avaluació inicial ha de discriminar el moment en què es troba el jove (si està molt actiu en la comissió del delictes o no) i també determinar el nivell real i possible dels objectius. Després de realitzada l'avaluació inicial, s'han d'identificar les valències positives del cas, i més concretament, les capacitats autoterapèutiques del jove. Així mateix, cal buscar un recurs formatiu o laboral com més aviat millor i s'ha de començar en les primeres entrevistes a aplicar els programes adients (d'inserció laboral, etc).
- El primer problema amb què ens trobem és que no es presenten a les entrevistes, per tant, l'objectiu principal que ens hem de plantejar és aconseguir regularitat en l'assistència a les entrevistes. Per això, cal motivar el jove amb tots els recursos possibles que fomentin l'interès per tornar a trobar-se amb el professional.

- Si el jove forma part d'un grup, tots els tècnics implicats en el seguiment dels membres han de treballar de manera organitzada i coordinada perquè les actuacions i la informació que rebin els menors sigui equivalent i coherent. També és important aquesta coordinació per la gran quantitat d'informació que obtenim sobre les conductes dels joves: normalment els joves que actuen en grup parlen més objectivament de les conductes dels altres que no de les seves.

Actuacions del tècnic

- Cal una lectura molt acurada dels informes i dels expedients del menor que consten en la base de dades, prestar molta atenció a les dates de la comissió dels diferents fets delictius per conèixer els períodes durant els quals el jove ha delinquit més (i si coincideixen amb alguna situació familiar o personal especial) i esbrinar si el menor es troba actualment en un període actiu si no està internat.
- Si el jove està internat en un centre de menors, en l'entrevista de desinternament s'ha de cercar el compromís personal en relació al compliment de la mesura en medi obert.
- La periodicitat de les entrevistes amb el menor, sempre que sigui possible, serà de dues entrevistes setmanals. La pràctica amb aquests joves ens demostra que com més entrevistes hi ha, el nivell d'assistència és major.
- És important que les entrevistes no siguin molt llargues, i establir un dia i una franja horària fixa i estable.
- Des de bon principi hem de considerar que busquem convertir-nos en referents de canvi i aquesta preocupació hauria d'impregnar tot el procés d'intervenció educativa.
- En la intervenció s'ha d'establir un equilibri entre els límits imposats i els beneficis que obté el noi. S'ha d'explicar amb claredat i contundència les normes i les obligacions en el compliment de la mesura amb el mateix valor que els avantatges que extraurà de la intervenció pel que fa a suport personal, afectiu, recursos i ajuda davant de conflictes. També s'ha d'informar el jove de les conseqüències derivades d'un incompliment del programa o de cometre noves conductes delictives.
- Al començament del programa, cal documentar el jove convenientment i posar-lo en contacte amb l'insertor laboral perquè faci l'orientació pertinent.
- A més del programa d'inserció laboral, s'hi han d'aplicar altres programes (de pensament prosocial, etc.).

- Durant la fase inicial de la intervenció, és important prioritzar amb el jove i deixar la intervenció amb la família per a més endavant. Aquestes famílies poden estar desbordades i, d'aquesta manera, oferim al jove un marge per assumir la consciència i responsabilitat individual dels seus actes.
- Durant la intervenció, s'ha de premiar i reforçar positivament els avenços del jove per petits que siguin. S'ha d'estar atent als canvis que es produeixen en la vida dels joves, ja que en cada situació el detonant pel canvi pot ser molt divers i, de vegades, no té per què coincidir amb la nostra intervenció.

3. Conclusions

El perfil singular i particular d'aquests joves reincidents determina que la intervenció hagi de ser intensiva i ràpida, incidint reiteradament en una intervenció enfocada a assolir la fita de convertir-nos en referents amb autoritat i credibilitat mitjançant la utilització de diverses estratègies i recursos metodològics.

4. Decàleg d'actuacions mínimes

1. Establir un lligam positiu amb el jove per garantir una regularitat en l'assistència i aprofitament de les entrevistes.
2. Explicar clarament les normes, límits i conseqüències de l'obligació del compliment de la mesura judicial.
3. Desenvolupar estratègies d'intervenció intenses.
4. Prioritzar l'aplicació del programa d'inserció laboral o formació ocupacional sobre d'altres programes.
5. Estimular la responsabilitat del jove en tots els àmbits de la seva vida.
6. Aplicar les tècniques de l'entrevista motivacional.
7. Administrar individualment el major nombre possible de programes: d'autocontrol d'impulsos, de resolució de problemes, d'habilitats cognitives, de drogodependències, etc.
8. Treballar coordinadament amb el tècnic d'inserció laboral, el psicòleg de l'equip, els serveis socials, la DGAIA i l'EAIA si escau.

9. Aprofitar al màxim els factors protectors i les conductes prosocials del jove com a motor del canvi personal.
10. Fomentar la independència del nucli familiar.

5. Dades quantitatives

Al fòrum hi han hagut 14 respostes i 193 lectures.